

## คำนำ

โบราณสถานวัดโพธิ์เจติยาราม (เหล่าฮก) ตั้งอยู่ที่บ้านเหล่าฮก ตำบลหนองผือ อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ตามประวัติกล่าวว่าวัดนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2356 เดิมชื่อ วัดพระธาตุเหล่าฮก ภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญ คือ สิม (อุโบสถหลังเก่า) ไม่ระบุปีที่สร้าง ลักษณะเป็นสิมที่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ภายในสิมประดิษฐานพระประธานปางมารวิชัย ด้านทิศเหนือของสิมเป็นที่ตั้งของพระธาตุ ที่เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2464 แล้วเสร็จ 2470 หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงแก้วล้อมรอบ นอกจากนี้ยังมีธาตุอีก ๒ องค์ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกรอบพระธาตุ จากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีและรูปแบบศิลปกรรม สันนิษฐานว่าโบราณสถานแห่งนี้จัดอยู่ในศิลปะแบบพื้นถิ่นอีสานฝีมือช่างญวน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 24-25

ปัจจุบันโบราณสถานวัดโพธิ์เจติยาราม (เหล่าฮก) อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม ดังนั้นทางสำนักศิลปากรที่ 10 ร้อยเอ็ด จึงได้จัดสรรงบประมาณตามสัญญาจ้าง เลขที่ 1/2557 ลงวันที่ 26 สิงหาคม 2557 เป็นจำนวนเงิน 5,100,000 บาท (ห้าล้านหนึ่งแสนบาทถ้วน) เพื่อต้องการดำเนินงานขุดตรวจ และขุดแต่งทางโบราณคดี พร้อมทั้งบูรณะซ่อมแซมและปรับปรุงทัศนียภาพโบราณสถานให้คงคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ในการเป็นแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันจะเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว และองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของชาติต่อไป

รายงานฉบับนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขุดตรวจ-ขุดแต่งทางโบราณคดี และการดำเนินงานบูรณะโบราณสถานวัดโพธิ์เจติยาราม (เหล่าฮก) บ้านเหล่าฮก ตำบลหนองผือ อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด โดย น.ส.วิณา มุลมงคล นักโบราณคดีประจำห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง เป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานทางโบราณคดีและเขียนรายงาน โอกาสนี้ต้องขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ควบคุมงานทุกท่าน ที่คอยให้คำแนะนำ-ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ซึ่งผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากรายงานฉบับนี้ คงจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม และงานช่างโบราณ ตลอดจนกระตุ้นให้คนในพื้นที่และทุกคนเห็นคุณค่าร่วมกันอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของชาติสืบไป

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

2558

## สารบัญ

|                                                                           | หน้า      |
|---------------------------------------------------------------------------|-----------|
| คำนำ                                                                      | ก         |
| สารบัญ                                                                    | ข         |
| <b>บทที่ 1 ประวัติวัดโพธิ์เจติยาราม (เหล่ายก)</b>                         | <b>1</b>  |
| 1.1 ที่ตั้งโบราณสถาน                                                      | 2         |
| 1.2 ประวัติวัดโพธิ์เจติยาราม (เหล่ายก)                                    | 2         |
| <b>บทที่ 2 การดำเนินงานทางโบราณคดี</b>                                    | <b>4</b>  |
| 2.1 สภาพก่อนการดำเนินงานทางโบราณคดี                                       | 4         |
| 2.1.1 สิม                                                                 | 7         |
| 2.1.2 พระธาตุ                                                             | 13        |
| 2.1.3 ธาตุ (องค์ทิศเหนือ)                                                 | 23        |
| 2.1.4 ธาตุ (องค์ทิศตะวันออก)                                              | 24        |
| 2.2 การวางผัง                                                             | 27        |
| 2.3 เทคนิคการขุดตรวจ-ขุดแต่งทางโบราณคดี การเก็บหลักฐาน และการบันทึกข้อมูล | 27        |
| 2.4 การดำเนินงานขุดตรวจทางโบราณคดี                                        | 27        |
| 2.5 การดำเนินงานขุดแต่งทางโบราณคดี                                        | 44        |
| 2.6 สรุปผลการดำเนินงานทางโบราณคดี                                         | 54        |
| <b>บทที่ 3 สภาพโบราณสถานภายหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี</b>                  | <b>55</b> |
| 3.1 สิม (โบราณสถาน หมายเลข 1)                                             | 56        |
| 3.2 พระธาตุ (โบราณสถาน หมายเลข 2)                                         | 59        |
| 3.3 ธาตุ องค์ทิศเหนือ (โบราณสถาน หมายเลข 3)                               | 61        |
| 3.4 ธาตุ องค์ทิศตะวันออก (โบราณสถาน หมายเลข 4)                            | 63        |
| <b>บทที่ 4 โบราณวัตถุที่พบจากการดำเนินงานทางโบราณคดี</b>                  | <b>64</b> |
| 4.1 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดตรวจทางโบราณคดี                               | 64        |
| 4.1.1 หลุมขุดตรวจที่ 1 (Trench1)                                          | 64        |
| โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม                                 | 64        |
| โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผา                                               | 66        |
| วัตถุประเภทอื่น ๆ                                                         | 66        |
| 4.1.2 หลุมขุดตรวจที่ 2 (Trench2)                                          | 67        |
| โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม                                 | 67        |
| โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผา                                               | 68        |

|                                                       | หน้า |
|-------------------------------------------------------|------|
| วัตถุประเภทอื่น ๆ                                     | 69   |
| 4.2 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดี           | 69   |
| โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม             | 69   |
| โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผา                           | 72   |
| เครื่องถ้วยจากแหล่งเตาภายในประเทศ                     | 72   |
| เครื่องถ้วยจากแหล่งเตาต่างประเทศ                      | 73   |
| วัตถุประเภทอื่น ๆ                                     | 75   |
| เปลือกหอย                                             | 76   |
| <b>บทที่ 5 การดำเนินงานบูรณะโบราณสถาน</b>             | 77   |
| การดำเนินงานบูรณะพระธาตุ ธาตุ และกำแพงแก้ว            | 88   |
| การดำเนินงานบูรณะสิม                                  | 99   |
| งานหลังคา                                             | 100  |
| งานผนังอาคาร                                          | 108  |
| งานซ่อมแซมวงกบและประตูหน้าต่าง                        | 113  |
| งานพื้นสิม                                            | 114  |
| การดำเนินงานปรับปรุงทัศน                              | 115  |
| <b>บทที่ 6 การศึกษาวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงาน</b> | 124  |
| 6.1 การศึกษาหลักฐานด้านประวัติศาสตร์                  | 124  |
| 6.2 การศึกษาหลักฐานด้านสถาปัตยกรรม                    | 125  |
| 6.2.1 รูปแบบแผนผัง                                    | 126  |
| 6.2.2 รูปแบบสถาปัตยกรรม                               | 126  |
| 6.2.2.1 สิม (โบราณสถาน หมายเลข 1)                     | 126  |
| 6.2.2.2 พระธาตุ (โบราณสถาน หมายเลข 2)                 | 128  |
| 6.2.2.3 ธาตุ องค์ทิศเหนือ (โบราณสถาน หมายเลข 3)       | 129  |
| 6.2.2.4 ธาตุ องค์ทิศตะวันออก (โบราณสถาน หมายเลข 4)    | 129  |
| 6.3 การศึกษาหลักฐานด้านประติมากรรม                    | 129  |
| 6.4 การศึกษาหลักฐานด้านโบราณวัตถุ                     | 130  |
| 6.5 การศึกษาอายุสมัย                                  | 131  |
| 6.6 สรุปผลการดำเนินงานบูรณะ                           | 131  |
| <b>บรรณานุกรม</b>                                     | 132  |

**ภาคผนวก**

สัญญาจ้าง

รายการประกอบแบบ

แผนผังและรูปแบบแปลนต่าง ๆ